

**HALIMA AHMEDOVANING “YASHIL” NOMLI SHE’RIY
TO’PLAMIDA SIFATLASH VA O‘XSHATISH**

Diydora Xayitboyeva

Urganch innovatsion universiteti

2-bosqich magistranti

ANNOTATSIYA. Mazkur maqolada hozirgi o‘zbek she’riyatining yorqin vakillaridan biri Halima Ahmedovaning “Yashil” nomli she’riy to‘plamida qo‘llangan sifatlash va o‘xshatish san’atlarining badiiy-estetik vazifasi tahlil qilinadi. Shoir she’rlarida sifatlash va o‘xshatishlar obrazlilikni kuchaytirish, lirik qahramon kechinmalarini ochish hamda tabiat va inson o‘rtasidagi uyg‘unlikni ifodalashda muhim vosita bo‘lib xizmat qilishi ilmiy misollar asosida yoritiladi.

ANNOTATSIYA. (abstract) This article analyzes the artistic and aesthetic functions of epithets and comparisons in Yashil, a poetry collections by Halima Ahmedova, one of the prominent representstives of contemporary Uzbek literature. The study highlights how the poet’s use of epithets and comparasions enhances imagery, reveals the emotional experiences imagery, reveals the emotional experiences of the lyrical hero, and expresses the harmony between nature and humans. The analysis is supported by concrete examples from the poems, demonstrating the significant role of these stylistic devices in modern Uzbek poetry.

Kalit so‘zlar: Halima Ahmedova, “Yashil” to‘plami, sifatlash, o‘xshatish, badiiy tasvir, she’riyat, poetik obraz.

Kirish. Zamonaviy o'zbek she'riyati badiiy tafakkur, obrazlilik va til imkoniyatlarining kengayishi bilan ajralib turadi. Bu jarayonda shoir va shoirlarning individual uslubi, poetik vositalardan foydalanish mahorati alohida ahamiyat kasb etadi. Badiiy asarda qo'llaniladigan sifatlash (epitet) va o'xshatish (tashbeh) kabi tasviriy-ifodaviy vositalar she'ning estetik qiymatini belgilovchi muhim unsurlar bo'lib, ular orqali muallif o'z g'oyaviy-ma'naviy qarashlarini, ruhiy kechinmalarini va badiiy niyatini ifodalaydi. Halima Ahmedova zamonaviy o'zbek she'riyatida o'ziga xos poetik tafakkuri, nozik lirizmi va ramziy tasvirlari bilan ajralib turadigan ijodkorlardan biridir. Uning "Yashil" nomli she'riy to'plami shoironing badiiy dunyoqarashi, tilga bo'lgan munosabati va obraz yaratish mahoratini yaqqol namoyon etadi. To'plamdagi she'rlar inson va tabiat, ruh va borliq, xotira va zamon o'rtasidagi murakkab munosabatlarni poetik ifoda orqali yoritadi. Ayniqsa, "yashil" rangining ramziy ma'noda talqin qilinishi hayot, yangilanish, umid va ma'naviy poklik tushunchalari bilan uyg'unlashadi. Mazkur she'riy to'plamda sifatlash va o'xshatishlar faqatgina tasviriy vosita sifatida emas, balki mazmunni chuqurlashtiruvchi va badiiy-estetik ta'sirni kuchaytiruvchi poetik birliklar sifatida qo'llanilgan. Sifatlashlar orqali predmet va hodisalarning ichki mohiyati ochib berilsa, o'xshatishlar yordamida murakkab ruhiy holatlar aniq va ta'sirchan obrazlar orqali ifdalanadi. Bu esa she'rlarning semantik qatlamini boyitib, o'quvchini chuqur mushohadaga chorlaydi.

Ushbu ishning dolzarbligi shundaki, Halima Ahmedovaning "Yashil" nomli she'riy to'plami misolida sifatlash va o'xshatishlarning badiiy vazifasini tahlil qilish orqali zamonaviy o'zbek she'riyatida tasviriy vositalarning o'rni va ahamiyatini yoritish mumkin. Tadqiqot davomida poetik birliklarning lingvistik va badiiy xususiyatlarini aniqlash, ularning mazmun va shakl uyg'unligidagi rolini ochib berish asosiy maqsad qilib olinadi. Mazkur mavzuni o'rganish nafaqat adabiyotshunoslik va tilshunoslik nuqtayi nazaridan, balki badiiy matnni tahlil qilish ko'nikmalarini shakllantirish, talabalarning poetik

tafakkurini rivojlantirishda ham muhim ahamiyat kasb etadi. Shu bois ushbu tadqiqot ishi Halima Ahmedova ijodini chuqurroq anglashga, shuningdek, sifatlash va o'xshatishlarning zamonaviy she'riy nutqdagi funksional imkoniyatlarini yoritishga xizmat qiladi.

Asosiy qism. Halima Ahmedovaning “Yashil” nomli she'riy to'plami zamonaviy o'zbek she'riyatida obrazlilik, badiiy tafakkur va til estetikasi jihatidan alohida o'rin egallaydi. To'plamdagi she'rlar tili poetik vositalarga, xususan, sifatlash (epitet) va o'xshatish (tashbeh)larga nihoyatda boy bo'lib, ular shoiraning individual uslubini belgilovchi muhim omillardan biridir. Ushbu badiiy vositalar orqali muallif tabiat, inson ruhiyati, ichki kechinmalar va hayot falsafasini teran ifodalashga erishadi.

Sifatlashning qo'llanilishi va badiiy vazifasi

“Yashil” to'plamida sifatlashlar predmet va hodisalarning tashqi belgilarini emas, balki ularning ruhiy, emotsional va ramziy qirralarini ochib berishga xizmat qiladi. Shoira sifatlash orqali tasvirlanayotgan obrazga estetik joziba bag'ishlaydi va o'quvchining tasavvur doirasini kengaytiradi. Masalan, tabiat manzaralarida uchraydigan “yashil sukut”, “jimjit yaproqlar”, “toliqqan shamol” kabi sifatlashlar oddiy tasvir bilan cheklanmay, tabiatni tirik va his qiluvchi mavjudot sifatida gavdalandiradi. Ayniqsa, rang bildiruvchi sifatlar shoiraning badiiy dunyoqarashida muhim o'rin tutadi. “Yashil” rangi hayot, yangilanish, umid va poklik ramzi sifatida talqin qilinib, “yashil orzular”, “yashil xotiralar”, “yashil nigoh” kabi sifatlashlar orqali inson qalbining nozik holatlari ifodalanadi. Bu holat sifatlashlarning faqat grammatik birlik emas, balki lingvomadaniy va falsafiy mazmun tashuvchisi ekanini ko'rsatadi.

O'xshatishning poetik ahamiyati

To'plamda o'xshatishlar shoiraning obraz yaratish mahoratini yanada yorqin namoyon etadi. O'xshatishlar orqali murakkab ruhiy holatlar sodda va

ta'sirchan tasvirlar yordamida o'quvchiga yetkaziladi. Masalan, inson kechinmalari tabiat hodisalariga, qushlar, shamol yoki ranglar bilan qiyoslanib tasvirlanadi. Bunday o'xshatishlar she'rning emotsional ta'sir kuchini oshiradi. Halima Ahmedovanning o'xshatishlari ko'pincha an'anaviy qoliplardan chiqib, kutilmagan va yangicha badiiy yechimlar bilan ajralib turadi. Inson qalbi "yaproqdek titroq", xotiralar "bahordagi yomg'irdek toza", sog'inch esa "uzoq yo'lga chiqqan qush"ga qiyoslanadi. Ushbu o'xshatishlar o'quvchida chuqur hissiy kechinma uyg'otib, obrazni jonli va ishonarli qiladi.

Sifatlash va o'xshatishning o'zaro uyg'unligi

"She'riy to'plamda sifatlash va o'xshatish ko'pincha birgalikda qo'llanilib, obrazning yanada mukammal va ta'sirchan bo'lishiga xizmat qiladi." Sifatlash tasvirning rang-barangligini oshirsa, o'xshatish unga harakat, hayotiylik va emotsional chuqurlik baxsh etadi. Natijada she'rlar nafaqat mazmunan, balki shaklan ham mukammal poetik tuzilishga ega bo'ladi.

Xulosa qilib aytganda, Halima Ahmedovanning "Yashil" nomli she'riy to'plamida sifatlash va o'xshatish san'atlari muhim badiiy-estetik vazifani bajaradi. Ushbu tasvir vositalari orqali shoira tabiat va inson ruhiyati o'rtasidagi bog'liqlikni chuqur ochib beradi. Sifatlashlar obrazni aniqlashtirsa, o'xshatishlar uning hissiy ta'sirini kuchaytiradi. Ularning o'zaro uyg'unligi esa to'plamning poetik yaxlitligini ta'minlaydi. Mazkur tahlillar Halima Ahmedovanning o'zbek she'riyatidagi o'ziga xos uslubini belgilashda muhim ahamiyat kasb etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

Ahmedova H. Yashil. — Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi nashriyot, 20__.

Karimov N. O'zbek adabiyoti tarixi. — Toshkent: O'zbekiston, 2010.

Qo'chqorov R. Badiiy matn tahlili asoslari. — Toshkent: Fan, 2015.

Rahimov S. She'riyat va badiiy tafakkur. — Toshkent: Akademnashr, 2012.

Yo'ldoshev B. Hozirgi o'zbek adabiy tili. Stilistika. — Toshkent: O'qituvchi, 2018.

Abdurahmonov G'. O'zbek tili stilistikasi. — Toshkent: Fan, 2008.

Qodirov A. Badiiy san'atlar va poetik vositalar. — Toshkent: Mumtoz so'z, 2016.

Mirzayev I. Zamonaviy o'zbek she'riyati muammolari. — Toshkent: Yangi asr avlodi, 2019.

To'xtasinov J. Adabiy tahlil nazariyasi. — Toshkent: Universitet, 2014.

O'zbek tilining izohli lug'ati. 5 jildlik. — Toshkent: O'zbekiston milliy ensiklopediyasi, 2006–2008.